

CUVINTE-CHEIE: Executare prin echivalent, daune-interese contractuale, răspundere contractuală, remediu contractual, prejudiciu, risc contractual

INTRODUCERE.....4

Titlul I

EXECUTAREA OBLIGAȚIILOR CONTRACTUALE. DREPTUL CREDITORULUI LA REMEDII.....8

Capitolul I Executarea obligațiilor contractuale.....8

1. Noțiunea de obligație contractuală.....8
2. Rolul lui *pacta sunt servanda*.....9
3. Principiul executării conforme a contractului.....11
4. Principiul *favor contractus* – un principiu demonstrativ în economia reglementării legale a contractului.....15
 - 4.1. Relația dintre *favor contractus* și *pacta sunt servanda*.....17
 - 4.2. *Favor contractus* și principiul bunei-credințe.....18
5. Executarea voluntară a contractului.....19

Capitolul II Despre remediile neexecutării obligațiilor contractuale.....21

1. Noțiunea de remediu.....22
2. Despre existența sau inexistența unei ierarhii între remedii și posibilitatea reținerii principiului executării silite în natură, în economia actuali reglementări.....33
3. Problema răspunderii contractuale în contextul remediilor neexecutării contractului.....40

Titlul II

EXECUTAREA PRIN ECHIVALENT A OBLIGAȚIILOR CONTRACTUALE.....44

Capitolul I Considerații generale privind răspunderea civilă contractuală.....44

1. Contractul – premisă a răspunderii civile contractuale.....44
2. Fundamentul răspunderii civile contractuale.....49
3. Răspunderea civilă contractuală și răspunderea civilă delictuală.....50
4. Condițiile antrenării răspunderii civile contractuale.....54

4.1. Fapta ilicită în materie contractuală.....	56
4.2. Prejudiciul.....	59
4.3. Raportul de cauzalitate.....	106
4.4. Vinovăția debitorului.....	108
5. Cauzele exoneratoare de răspundere. Convenții care exclud, limitează sau agravează răspunderea debitorului.....	109
5.1. Situații în care debitorul este exonerat de răspundere.....	109
5.2. Analiza clauzelor speciale care exclud, limitează sau agravează răspunderea.....	111

Capitolul II Executarea prin echivalent, remediu al neexecutării obligațiilor contractuale.....117

1. Considerații generale privind daunele-interese contractuale.....	124
1.1.Noțiune și reglementare.....	124
1.2. Scurt istoric al despăgubirilor în materie contractuală.....	125
1.2.1. Daunele-interese în textele Codului napoleonian.....	128
1.2.2. Concepția istorică a legiuitorului român în materie de daune- interese.....	129
1.3. Daunele-interese contractuale în lumina actualei reglementări. Privire de ansamblu asupra executării prin echivalent.....	132
1.4. Clasificarea daunelor-interese contractuale.....	146
2. Modalități de evaluare a daunelor-interese contractuale.....	152
2.1. Evaluarea legală a daunelor-interese.....	152
2.1.1. Evaluarea legală a daunelor moratorii în cazul obligațiilor bănești.....	152
2.1.2.Evaluarea legală a daunelor moratorii în cazul obligațiilor de a face.....	156
2.2. Evaluarea judiciară a daunelor-interese.....	158
2.2.1. Analiza criteriilor de determinare a daunelor-interese care se vor acorda pentru repararea prin echivalent a prejudiciului contractual.....	165

2.2.1.1.Privire de ansamblu asupra măsurii aşteptării legitime şi asupra măsurii încrederii legitime.....	167
2.2.2. Analiză privind măsura daunelor-interese contractuale în funcţie de acordarea lor în cumul ori independent de orice alt remediu.....	172
2. 3. Evaluarea convenţională a daunelor-interese.....	186
2.3.1. Stabilirea anticipată a daunelor-interese care se vor acorda în cazul neexecutării obligaţiilor contractuale. Noţiunea de clauză penală.....	186
2.3.2. Caracterul accesoriu al clauzei penale.....	187
2.3.3. Funcţiile şi cuantumul clauzei penale.....	189
2.3.4. Clauza penală abuzivă.....	194
2.3.5. Clauza de arvună.....	198
3. Întinderea daunelor-interese în situaţiile în care fortuitul nu conduce la stingerea obligaţiei devenite imposibil de executat în natură.....	201
3.1. Consideraţii generale privind intervenţia unor evenimente care perturbă echilibrul contractual.....	201
3.1.1.Câteva aspecte privitoare la noţiunea de risc.....	201
3.1.2. Cauzele exoneratoare de răspundere.....	211
3.1.3. Imposibilitatea fortuită de executare a obligaţiei contractuale.....	218
3.1.3.1. Imposibilitatea definitivă de executare.....	219
3.1.3.2. Imposibilitatea temporară de executare.....	221
Titlul III PARTICULARITĂŢI PRIVIND EXECUTAREA PRIN ECHIVALENT ÎN CAZUL NEEEXECUTĂRII CONTRACTELOR TRANSLATIVE ŞI NETRANSLATIVE DE PROPRIETATE. SOARTA CONTRACTELOR ÎN TIMPUL PANDEMIEI GENERATE DE CORONAVIRUSUL SARS-CoV-2.....	227
I. Reguli privind acordarea daunelor-interese în contractele netranslative de proprietate.....	229
1. Reguli speciale în contractul de locaţiune.....	229

2. Reguli speciale în contractul de antrepriză în construcții.....	250
3. Reguli speciale în contractul de transport de bunuri.....	258
II. Reguli privind acordarea daunelor-interese în contractele translativ de proprietate.....	263
1. Reguli speciale în materie de vânzare.....	263
CONCLUZII.....	278
BIBLIOGRAFIE.....	288

Dinamica societății marcată de intrarea în vigoare a Codului civil de la 1 octombrie 2011, a condus la apariția unor noi modele legislative având drept scop modernizarea unor instituții și o mai bună guvernare a conduitelor subiectelor de drept. Având în vedere faptul că orice societate sănătoasă are la bază drepturile și obligațiile ce revin membrilor săi, nimănui nu ar trebui să îi fie îngăduit să depășească limitele trasate iar prin comportamentul său să aducă atingere drepturilor celorlalți. Norma juridică a fost edictată cu scopul de a se realiza un model corect de comportament în societate și de a se impune, la nevoie, ca un cadru ce asigură suportarea consecințelor de către cei care se fac vinovați de încălcări ale acesteia.

În ceea ce privește domeniul răspunderii civile, legiuitorul a ales să delimiteze răspunderea civilă delictuală de răspunderea civilă contractuală, cu scopul de a sublinia particularitățile răspunderii contractuale care, sub imperiul vechiului Cod civil, nu beneficia de o reglementare clară. Astfel, dacă în cazul răspunderii delictuale Codul civil instituie reguli speciale de reparare a prejudiciului, în ce privește răspunderea contractuală sunt aplicabile regulile în materie de remedii, în concret regulile executării prin echivalent.

Primul titlu al prezentei lucrări ("*Executarea obligațiilor contractuale. Dreptul creditorului la remedii*") cuprinde analiza consecințelor neexecutării obligațiilor contractuale, accentul fiind pus pe noțiunea de remediu. Am încercat, în această lucrare, să ilustrăm mijloacele juridice pe care le are la îndemână creditorul atunci când debitorul său nu execută întocmai contractul, iar o parte considerabilă a acestui titlu se concentrează pe determinarea locului executării prin echivalent între remediile neexecutării obligațiilor contractuale. Pornind de la noțiunea de remediu, prezintă deosebit interes identificarea raporturilor existente între răspunderea

contractuală și remediile neexecutării contractului, subliniind aici importanța recunoașterii drepturilor creditorului care nu se bucură de executarea întocmai a obligațiilor de către debitor și îndatorirea acestuia din urmă de a suporta consecințele acțiunilor sau inacțiunilor sale și implicit de a repara, pe cât posibil, răul pricinuit. Altfel spus, este imperios necesar ca persoana să înțeleagă noțiunea de responsabilitate și tot ceea ce implică aceasta, să își asume propriile acțiuni care, de altfel, au fost săvârșite în deplină cunoaștere a posibilității prejudicierii celui alt¹.

Atunci când părțile nu își respectă cuvântul dat ele pot fi obligate la executarea obligațiilor în natură sau, atunci când acest lucru nu este posibil ori nu mai există interes pentru executarea în natură, executarea se va putea face prin echivalent. Am mai arătat în lucrare că pe lângă aceste două remedii contractuale, creditorul mai are posibilitatea să solicite rezoluțiunea, rezilierea sau reducerea propriilor obligații corelative, în funcție de situație (art. 1516 C. civ.). Un creditor diligent care se confruntă cu o neexecutare din partea debitorului, va urmări calea cea mai sigură și benefică pentru realizarea dreptului său.

Am încercat să demonstrăm că, în realitate, nu există o ierarhie între remedii și că nu există motive întemeiate care să justifice ideea unei prevalențe a executării silite în natură, în detrimentul celorlalte remedii contractuale. Posibilitatea de opțiune a creditorului între remedii, rezultă și din prevederile art. 1.549 alin. (1) din Codul civil potrivit căruia, *dacă nu cere executarea silită a obligațiilor contractuale, creditorul are dreptul la rezoluțiunea sau, după caz, rezilierea contractului, precum și la daune-interese dacă i se cuvin*. Dacă ne îndreptăm atenția înspre art. 1.551 C.civ., observăm o limitare a posibilității de opțiune, cu privire la un anumit remediu, și anume neexecutarea de mică însemnătate, care va menține contractul în ființă și va lăsa calea deschisă creditorului spre alte remedii, nemaifiind posibilă invocarea rezoluțiunii. De aici se impune să reținem însemnătatea prestației neexecutate care trebuie să existe pentru a se putea solicita rezoluțiunea. Cu toate că unele remedii pot beneficia de o aplicare mai facilă decât altele, în funcție de condițiile impuse de lege pentru a putea opera, suntem de părere că această realitate nu trebuie interpretată în sensul instituirii unei ierarhii, ci în sensul cunoașterii efective de către creditor a posibilităților pe care le are la îndemână și a condițiilor în care se poate folosi de fiecare dintre acestea, creditorul fiind liber să valorifice așa cum consideră, în limitele legii, prestația pe care debitorul i-o datorează. Totodată, considerăm că posibilitatea creditorului de a opta între remedii este justificată și de necesitatea menținerii securității creditorului față de debitorul

¹ G., Mihai, Radu. I. Motica, *Fundamentele dreptului, Optima justitia*, Ed. All. Beck, București, 1999, p. 115.

potrivnic care, dacă va cunoaște încă de la început o anumite ordine în care creditorul are permis accesul la remedii, se va orienta în așa fel încât, la momentul la care creditorul va cere reparația, el își va fi luat deja măsurile necesare pentru ca remediul (pe care îl știe deja ca singurul la care creditorul poate apela) să nu îi afecteze semnificativ patrimoniul.

Apoi, am arătat poziția noastră cu privire la înțelesul pe care înțelegem să îl atribuim executării prin echivalent, am identificat raporturile care există între remediul executării prin echivalent și alte remedii pe care le poate accesa creditorul atunci când debitorul nu își execută ori execută necorespunzător obligația asumată. Executarea prin echivalent s-a dezvoltat pe necesitatea de compensare a unei pierderi, ca o soluție menită să îi procure creditorului ceea ce acesta în mod legitim se aștepta să primească ca urmare a încheierii contractului. În mod curent, repararea prin echivalent are un obiect pecuniar și anume daunele-interese, și un efect specific - compensarea.

Tradițional, filosofia dreptului civil constă în stabilirea unui echilibru social acceptabil între interesele legitime în conflict. În materie contractuală, din momentul în care echilibrul a fost rupt, el poate fi restabilit prin diverse metode printre care se numără repararea prejudiciului și adaptarea prețului în situațiile în care acesta nu corespunde valorii bunului primit ori a prestației. Cea dintâi modalitate nu este una nouă, ea fiind prezentă încă din antichitate, de la organizarea societăților care se guvernau după principiul egalității între membrii. Odată prejudiciată, victima are dreptul la restabilirea egalității și a echilibrului care au fost distruse și la repunerea sa în situația în care s-ar fi aflat în absența neexecutării ori a executării defectuoase a contractului. Compensarea va fi stabilită în funcție de acest prejudiciu care poate depăși valoarea prestației neexecutate, mai ales atunci când se ridică nu numai problema pierderii efective ci și a beneficiului nerealizat și a altor pierderi rezultate din neexecutare (de ex. beneficiul nerealizat prin pierderea șansei)², situație în care remediul executării prin echivalent nu se va rezuma numai la compensarea valorii obligației neexecutate, ci și la celelalte consecințe ale neexecutării.

Codul civil, în acord cu spiritul legislativ european în materie de răspundere, individualizează răspunderea contractuală în Titlul II, al Cărții a V-a, la capitolul IV, dedicat Răspunderii civile, alături de răspunderea delictuală, cu scopul de a pune accent pe principiul non-opțiunii și al non-cumulului între cele două forme de răspundere. Apoi, legiuitorul a înțeles să subordoneze această răspundere teoriei generale a remediilor contractuale, prin reglementarea

² Nicolas Cayrol, *La notion de dommages-interets*, Dalloz, Paris, 2016, pp. 146-158.

executării prin echivalent, regulile reparării prejudiciului contractual fiind plasate sub acest titlu (art. 1.530-1.548 C.civ.).

Considerăm că răspunderea contractuală nu înglobează celelalte mijloace pe care creditorul le are la îndemână atunci când debitorul său nu execută contractul ci, ea însăși constituie o modalitate de reparare distinctă prin particularitățile pe care le prezintă. Apoi, principalele legislații care au stat la baza reglementării de la noi, abordează condițiile antrenării răspunderii derivate din încălcarea obligațiilor asumate prin încheierea valabilă a unui contract, dar și rolul acesteia, cu referire directă la echivalent și la daune-interese.

Deși reprezintă o tehnică juridică care depășește sfera obligațiilor contractuale³, acest remediu prezintă un deosebit interes în materia obligațiilor neexecutate ori executate necorespunzător, întrucât reprezintă una dintre cele mai benefice mijloace pentru menținerea echilibrului contractual, prin funcțiile de plată și de reparare pe care le îndeplinește, fiind și singurul remediu care poate fi cumulat, în principiu, cu orice alt remediu, neexistând reale incompatibilități din acest punct de vedere.

Prin remediul executării prin echivalent se urmărește compensarea lipsei executării, repararea prejudiciului cauzat creditorului de către debitor prin neexecutarea întocmai a contractului, atunci când executarea în natură nu mai este posibilă ori nu mai prezintă interes pentru creditor. Potrivit art. 1.530 C.civ., creditorul are dreptul la daune-interese pentru repararea prejudiciului pe care debitorul i l-a cauzat și care este consecința directă și necesară a neexecutării fără justificare sau, după caz, culpabile a obligației. Așadar, pentru a funcționa remediul, este absolut necesară existența unor raporturi juridice anterioare între păgubit și autorul faptei, care au luat naștere prin acordul lor de voință. Atunci când una dintre părți nu își îndeplinește obligația asumată prin propria maniere de voință, cealaltă parte poate, printre altele, să solicite repararea răului pricinuit, prin plata unor despăgubiri bănești.

Pornind de la răspunderea juridică, care ocupă un loc fruntaș în raporturile dintre persoane, al doilea titlu al lucrării ("*Executarea prin echivalent a obligațiilor contractuale*") cuprinde o analiză generală a răspunderii juridice civile pentru a identifica fundamentul răspunderii civile contractuale, obiectivul fiind acela de a clarifica anumite aspecte ce țin de contract, ca premisă a acestui tip de răspundere, dar și aspecte ce țin de executarea obligațiilor contractuale, accentul fiind pus pe importanța executării obligației contractuale dar și pe principiile

³ P. Vasilescu, *Drept civil. Obligații*, Editura Hamangiu, București, 2012, p. 93.

ce stau la baza acestei executări. De asemenea, pentru a evita eventuale confuzii, am clarificat raporturile existente între răspunderea contractuală și răspunderea delictuală, am arătat care sunt condițiile cerute de lege pentru antrenarea răspunderii contractuale dar și situațiile în care părțile pot să convină cu privire la limitarea, excluderea ori chiar agravarea răspunderii lor.

Orice nerespectare a acordului de voință manifestat de părți prin încheierea unui contract, îl aduce pe cel care o săvârșește în ipostaza celui care încalcă legea, legea părților de această dată, izvorâtă din contract. Toate demersurile care urmează faptei ilicite a debitorului, au ca scop determinarea părții să își respecte cuvântul dat, deci să se respecte pe sine în primul rând dar și pe cel care îi acordă încredere, angajându-se alături de el. Părțile au libertatea de a introduce ele însele anumite clauze speciale în contract, prin care pot exclude, limita sau agrava răspunderea, clauze prin care ar putea preveni, în anumite condiții, consecințele unei neexecutări conforme. Mijloacele de remediere a conduitelor inadecvate, sunt instrumentul prin care legea poate să intervină în acordul părților, atunci când acesta nu este respectat, pentru a-l proteja pe cel lezat. Este necesar ca repararea să se facă integral, pentru ca persoana păgubită să se găsească în situația în care s-ar fi aflat dacă răul nu s-ar fi produs și și-ar fi primit prestația, astfel încât activitățile sale să își poată urma cursul normal.

Răspunderea contractuală și răspunderea delictuală au reprezentat mereu un punct de interes atât pentru teoreticienii cât și pentru practicienii dreptului. Indiferent că prejudiciul rezultă din încălcarea unei convenții ori dintr-un fapt ilicit, fără să existe vreo legătură între autor și victimă⁴, am arătat că esența constă în obligația celui responsabil de a repara răul făcut. Apoi, pe lângă funcția reparatorie a răspunderii civile, aceasta are și rol de prevenție și de educație, contribuind la educarea cetățenilor în spiritul respectării drepturilor patrimoniale și nepatrimoniale ale celorlalți.

Tot în al doilea titlu, lucrarea cuprinde analiza prejudiciului, condiție esențială pentru activarea dreptului creditorului la daune-interese, în funcție de clasificarea modernă. Astfel, potrivit clasificării tripartite, prejudiciile se împart în prejudicii patrimoniale, prejudicii pur morale și prejudicii corporale. Am arătat care sunt condițiile cerute de lege pentru ca prejudiciul contractual să poată fi reparat, acordând o atenție deosebită prejudiciului rezultat prin pierderea unei șanse, întrucât fapta ilicită prin care este împiedicată producerea unui eveniment viitor favorabil, impune măsuri aparte de protecție a persoanele care la un anumit moment se pot afla în

⁴ Francisk Deak, *Curs de drept civil. Teoria generală a obligațiilor*, București, 1960, p. 174.

imposibilitatea de a-și valorifica un drept, de a-și continua demersurile înspre obținerea unui avantaj.

Fără doar și poate, în orice context am aborda tema răspunderii, prejudiciul este cel care suscită cele mai multe discuții. Prejudiciul rezultat ca urmare a neexecutării ori a executării defectuoase ori cu întârziere a obligațiilor contractuale, se impune a fi reparat tocmai pentru ca cel prejudiciat să se poate bucura de o situație cât mai apropiată de cea în care s-ar fi aflat dacă obligațiile contractuale ar fi fost executate întocmai. Indiferent de natura contractului încheiat, părțile se situează pe poziție de egalitate juridică, aceasta fiind și esența raportului juridic civil, astfel că niciuna dintre aceste nu se poate impune mai mult decât ele însele au stabilit prin încheierea contractului ori mai mult decât legea permite. Ori de câte ori se produce un prejudiciu, cel responsabil este obligat să îl repare integral, în așa fel încât cel prejudiciat să nu se găsească în dezavantaj. Modul explicit în care legiuitorul a reglementat prejudiciul are la bază necesitatea de menținere a securității raporturilor juridice civile și de dobândire ori de conservare a încrederii celor care intenționează să se oblige din punct de vedere juridic.

Plecând de la reprezentarea pe care o au părțile care încheie contractul, este firesc ca același interes să fie conservat și în situația în care una dintre acestea se abate de la angajamentul asumat. Rezultatele dăunătoare, fie ele patrimoniale sau nepatrimoniale, produc un dezechilibru semnificativ și nefiresc, motiv pentru care cel care încalcă legea contractului trebuie să repare răul făcut.

Debitorul este obligat să repare atât prejudiciile patrimoniale sau materiale cât și pe cele nepatrimoniale, însă numai atunci când sunt îndeplinite condițiile cerute de lege și anume atunci când prejudiciul este cert, direct, previzibil și cât este rezultatul activității debitorului. Trebuie să existe o certitudine în ce privește existența prejudiciului, astfel că acesta nu poate fi ipotetic, fără ca acest lucru să însemne că nu vor putea fi supuse reparației prejudiciile viitoare. Dimpotrivă, un prejudiciu poate fi reparat, chiar și atunci când cea mai mare parte a consecințelor se produc în viitor, cu condiția ca acesta să fie cert. În situația în care uneori, deși există certitudinea că se vor produce anumite prejudicii, însă este imposibil a se stabili amploarea acestora, judecătorul poate amâna fixarea indemnizației până în ziua în care i se vor furniza elementele necesare. Cu toate acestea, de multe ori, el are la dispoziție diverse mijloace care îi permit să se pronunțe definitiv,

chiar dacă încă nu cunoaște gravitatea pagubei viitoare⁵. Totodată, în contextul cerinței certitudinii, am analizat prejudiciul rezultat din pierderea unei șanse și am văzut că acest tip de prejudiciu va îndeplini această cerință numai atunci când existența lui este sigură și poate fi determinat la momentul prezent. Astfel, imposibilitatea de valorificare a unui drept de către creditor, prin faptul neexecutării obligației de către debitor, dă dreptul creditorului de a accesa această modalitate de reparare ori de câte ori condițiile legii sunt îndeplinite. Caracterul de noutate al acestui tip de prejudiciu face ca el să se afle cu atât mai mult în centrul atenției doctrinei dar și al jurisprudenței; așa cum am observat în lucrare, misiunea judecătorului nu este una deloc ușoară, el fiind chemat să aprecieze, în funcție de particularitățile fiecărui caz în parte, dacă persoana a fost cu adevărat pusă în imposibilitatea de a-și valorifica șansa.

Apoi, prejudiciul trebuie să fie direct, aspect care rezultă negreșit din prevederile art. 1530 C. civ., potrivit căruia prejudiciul trebuie să fie "...consecința directă și necesară a neexecutării fără justificare sau, după caz, culpabile a obligației", astfel că nu putem vorbi despre un drept la reparație în lipsa unei legături cauzale între neexecutare și prejudiciu.

O altă cerință analizată este previzibilitatea care se va aprecia prin raportare la momentul încheierii contractului. Acest moment de referință este extrem de important deoarece are la bază ideea de echitate, nimeni nu poate fi obligat să răspundă pentru prejudicii pe care nu le-a prevăzut ori nu a putut să le prevadă în mod obiectiv la momentul încheierii contractului.

În fine, prejudiciul trebuie să fie rezultatul activității debitorului, regulă enunțată de prevederile art. 1534 C. civ., care ne indică faptul că faptul că orice acțiune sau inacțiune a creditorului de natură să contribuie ori să provoace prejudiciul, va putea conduce la scutirea în tot sau în parte a debitorului de la plata de daune-interese.

După o minuțioasă analiză a prejudiciului contractual, am încercat să identificăm măsura în funcție de care se determină daunele-interese care se cuvin creditorului prejudiciat, printr-o amplă analiză a doctrinei și a jurisprudenței de la noi dar și din străinătate. Am realizat o comparație între sisteme alternative de calcul al daunelor-interese contractuale și în funcție de acordarea lor în cumul ori independent de orice alt remediu. Pentru a putea fi compensabil, interesul trebuie să fie legitim, adică să fie în acord cu legile existente; să fie serios, adică să fie

⁵ Henri Mazeaud, Léon Mazeaud, *Traité théorique et pratique de la responsabilité civile délictuelle et contractuelle. Deuxième édition*, Librairie du Recueil Sirey, Paris, 1934, p. 239.

rezonabil și în acord cu bunele moravuri; și să fie de așa natură încât să creeze aparența unui drept subiectiv civil.

Plecând de la faptul că orice contract trebuie să aducă un folos celui care îl încheie și nu să îl dezavantajeze pe acesta, este important să se asigure o justă compensare a prejudiciului suferit de creditor, menirea acestui remediu fiind aceea de a-l aduce pe creditor în situația executării perfecte a contractului.

Lucrarea cuprinde și o succintă caracterizare a daunelor-interese contractuale prin raportare la statutul original al acestora dar și prin comparație cu alte sisteme de drept. Plecând de la concepția istorică a legiuitorului român dar și de la analiza teoriilor care s-au dezvoltat de-a lungul timpului, am încercat să conturăm fundamentele daunelor-interese contractuale. Aceste teorii au avut menirea de a implementa un sistem riguros care să prezinte soluții eficiente pentru repararea unei game variate de prejudicii iar despăgubirile astfel acordate să fie suficiente pentru a restabili ideea de echilibru. În materie contractuală, aceste despăgubiri poartă denumirea de daune-interese pe care debitorul este dator să le plătească creditorului prejudiciat. Daunele-interese la care fac referire textele legale (art. 1530 și urm. C. civ.), au menirea de a repara prejudiciul cauzat creditorului prin neexecutarea culpabilă sau, după caz, fără justificare, a obligațiilor contractuale. În funcție de fapta ilicită în materie contractuală, daunele-interese se împart în compensatorii și moratorii.

Daunele-interese compensatorii reprezintă sumele de bani care se acordă creditorului de către debitorul care nu a executat (total sau parțial) ori a executat necorespunzător obligația asumată. De exemplu, în situația în care antreprenorul nu efectuează integral lucrarea contractată, creditorul beneficiar al lucrării poate solicita daune-interese care să reprezinte contravaloarea lucrării. Acordarea daunelor compensatorii trebuie să restabilească echilibrul pierdut prin neexecutarea întocmai a obligațiilor, această categorie de daune-interese fiind destinată să imite situația în care s-ar fi găsit creditorul dacă obligațiile s-ar fi executat întocmai. Astfel, recuperarea poate avea loc numai dacă creditorului i se oferă un substitut pentru ceea ce i s-a promis. Acesta este rolul daunelor-interese acordate în locul executării.

Daunele-interese moratorii sunt acele sume de bani care se acordă pentru repararea prejudiciului cauzat prin executarea tardivă a obligației contractuale aspect care le deosebește de daunele compensatorii, care se acordă în caz de neexecutare (totală sau parțială) ori executare defectuoasă a obligației. Astfel, ori de câte ori se produce un prejudiciu prin executarea cu

întârziere, creditorul va avea dreptul de a pretinde daune-interese moratorii. Aceste despăgubiri pot fi cumulate întodeauna cu executarea în natură sau cu daunele-interese compensatorii. Regulile de aplicare sunt, în principiu, aceleași, fiind necesar și în cazul daunelor moratorii, să existe o pierdere care se datorează debitorului și pe care acesta are obligația să o achite integral, despăgubirile cuprinzând atât paguba efectivă cât și beneficiul de care creditorul este lipsit.

Așadar, neexecutarea de către debitor a obligațiilor asumate de bunăvoie, deschide calea creditorului spre remedii. Dacă executarea silită în natură nu mai este posibilă deoarece, spre exemplu, bunul care trebuie predat piere din culpa debitorului, acesta din urmă va putea fi pus în situația de a plăti daune-interese creditorului prejudiciat. Creditorul va putea pretinde oricând satisfacția pecuniară atâta vreme cât sunt îndeplinite condițiile cerute de lege pentru aceasta.

De asemenea, acest titlu cuprinde modalitățile de evaluare a daunelor-interese contractuale care se vor acorda pentru repararea prejudiciului contractual: evaluarea legală, evaluarea judiciară și evaluarea convențională. Am analizat aici regulile speciale în materie de obligații pecuniare, evaluarea daunelor-interese moratorii în cazul obligațiilor de a face și a altor obligații decât cele pecuniare; cuantumul prejudiciului care nu a fost evaluat anticipat de părți, și care urmează a fi determinat de instanța de judecată, în baza principiilor care stau la baza reparării acestui prejudiciu. De asemenea, stabilirea întinderii despăgubirilor se poate face și prin libera înțelegere a părților, acestea având posibilitatea de a stabili anticipat daunele-interese care se vor acorda în cazul neexecutării obligațiilor contractuale, la un moment anterior producerii prejudiciului.

Spre deosebire de situația în care părțile determină anticipat daunele-interese pe care debitorul le datorează creditorului dacă nu execută corespunzător obligația asumată ori o execută cu întârziere, evaluarea legală rezultă din lege și constă în stabilirea, potrivit legii, a despăgubirilor pe care debitorul va fi obligat să le plătească în cazul întârzierii în executarea obligațiilor asumate prin încheierea valabilă a unui contract. Evaluarea legală a daunelor-interese se referă atât la obligația de a da o sumă de bani (art. 1535 C. civ.) cât și la obligația de a face (art 1536 C. civ.).

În cazul în care cuantumul prejudiciului nu a fost evaluat anticipat de părți și nici nu poate fi stabilit în mod cert, el urmează a fi determinat de către instanța de judecată. Evaluarea judiciară a daunelor-interese se face în acord cu prevederile art. 1531-1537 din Codul civil și constă în hotărârea judecătorească prin care instanțele de judecată stabilesc întinderea despăgubirilor. Stabilirea cuantumului daunelor-interese pe cale judiciară este guvernată de câteva reguli sau principii. În primul rând, potrivit art. 1531 alin. (1), creditorul are dreptul la repararea integrală a

prejudiciului. Prejudiciul va cuprinde atât paguba efectivă cât și beneficiul nerealizat. De asemenea, la stabilirea întinderii prejudiciului se va ține seama și de cheltuielile pe care creditorul le-a făcut, într-o limită rezonabilă, pentru evitarea sau limitarea prejudiciului (art. 1531 alin. (2) C. civ.). Atunci când debitorul nu înțelege să execute întocmai obligațiile asumate, este necesar ca pierderile pe care le înregistrează creditorul prin scoaterea unui bun din patrimoniu ori prin lipsirea patrimoniului de un bun care trebuia să intre și nu a intrat, să fie recuperate cu scopul de a se reveni la activul patrimonial inițial. De asemenea, despăgubirea va cuprinde și sporul patrimonial sau beneficiul pe care creditorul l-ar fi încasat dacă debitorul și-ar fi executat întocmai obligațiile. Alături de pierderea efectivă, beneficiul nerealizat constituie un element esențial în stabilirea unui quantum corect al despăgubirilor.

Atunci când vorbim despre pierderea efectivă (*damnum emergens*), avem în vedere o micșorare a patrimoniului creditorului ca urmare a neexecutării obligației de către debitor. Creditorul are dreptul să primească ceea ce i se cuvine, potrivit celor stabilite la momentul încheierii contractului. În cazul în care reparația în natură nu este posibilă ori nu mai prezintă interes pentru creditor, nemaifiind în măsură să acopere prejudiciul suferit, acesta poate solicita o reparație prin echivalent, adică daune-interese care să acopere valoarea lipsă, nici mai puțin dar nici mai mult decât pierderea suferită.

Prin beneficiu sau câștig nerealizat înțelegem acel spor patrimonial sau venit de care s-ar fi bucurat creditorul în condițiile unei executări perfecte a contractului. Câștigul nerealizat nu este neapărat câștigul planificat la încheierea contractului, astfel că există posibilitatea probării faptului că beneficiul nerealizat a cărui reparație se solicită, să se fi bazat numai în parte pe executarea obligațiilor din contractul în discuție. De asemenea, beneficiul nerealizat nu poate fi limitat numai la beneficiul planificat, dacă cel prejudiciat arată faptul că prin neîndeplinirea obligațiilor de către debitor, a fost împiedicat și în realizarea altor beneficii pe care nu le-a luat în considerare inițial. Apreciem firesc acest raționament întrucât beneficiul planificat nu trebuie să fie privit precum un plafon maxim ci, mai degrabă să reprezinte un prim pas în ce privește dovedirea beneficiului nerealizat⁶.

⁶ Tr. Ionașcu, E. A. Barasch, *Teoria generală a contractelor economice. Vol. II*, Editura Academiei, București, 1965, p. 496 *apud* Victor Ursa, *Prejudiciul – element esențial al răspunderii. Teză de doctorat*, Universitatea "Babeș Bolyai", Cluj, 1973, pp. 154-155.

Remediul executării prin echivalent îndeplinește și rolul de a-l proteja pe debitor de eventuale abuzuri ale creditorului. În fapt, indiferent de remediul ales, este necesar să se mențină o stare de echilibru între părți astfel încât creditorul să primească numai ceea ce i se cuvine iar debitorul să nu rezulte mai afectat decât ar fi fost în situația executării perfecte a contractului. Astfel, daunele-interese nu trebuie să-i asigure creditorului mai puțin decât decît i se cuvine, dar nici mai mult, întrucît nu acesta este scopul. Obiectivul daunelor-interese este acela de a compensa pierderea efectiv suferită de creditor și câștigul pe care acesta l-ar fi obținut în condițiile unei executări perfecte a contractului, precum și celelalte pierderi generate de neexecutare.

Cea de-a treia modalitate de evaluare și anume evaluarea convențională a daunelor-interese reprezintă o modalitate anticipată de stabilire a cuantumului daunelor-interese ce se vor datora dacă va avea loc o neexecutare a obligațiilor contractuale. În acest sens, Codul civil reglementează clauza penală la secțiunea dedicată executării prin echivalent a obligațiilor, în cadrul art. 1538-1543 C. civ. Potrivit art. 1538 alin. (1) C.civ., "clauza penală este acea convenție prin care părțile stipulează că debitorul se obligă la o anumită prestație în cazul neexecutării obligației principale". Practic, vorbim despre un acord care poate lua naștere între părți fie înainte de încheierea contractului fie la un moment ulterior, însă înainte de a se produce un prejudiciu. Am încercat să arătăm în lucrare faptul că inserarea unei astfel de clauze este extrem de utilă întrucît contribuie la evitarea dificultăților pe care le-ar putea implica o evaluare legală sau judiciară a despăgubirilor. Astfel, creditorul nu este obligat să dovedească existența și întinderea prejudiciului suferit, fiind suficient să probeze neexecutarea, executarea necorespunzătoare ori cu întârziere a obligației de către debitor. Potrivit art. 1538 alin. (4) C. civ., creditorul poate cere executarea clauzei penale fără a fi ținut să dovedească vreun prejudiciu. Prevederile în materie de clauză penală stipulează un drept de opțiune al creditorului între posibilitatea solicitării clauzei penale sau solicitarea executării în natură a obligației, aspect care rezultă negreșit din art. 1538 alin. (2) C. civ., potrivit căruia, "în caz de neexecutare, creditorul poate cere fie executarea silită în natură a obligației principale, fie clauza penală". Așadar, acest drept aparține exclusiv creditorului, debitorul neavând posibilitatea de a opta, întrucît el este obligat, în primul rând, să își execute în natură obligația asumată la încheierea contractului. În fine, prin inserarea unei clauze penale, părțile dau dovadă de bunăcredință și de sinceritate cu privire la contractul încheiat. Debitorul va executa obligația fiindcă altfel va fi nevoit să achite clauza penală, creditorul nemaifiind ținut să dovedească întinderea prejudiciului.

De-a lungul timpului, clauzei penale i s-au atribuit diferite calificări. În ceea ce ne privește, analizând prevederile Codului civil în materie de clauză penală, considerăm că este justificată opinia majoritară, care atribuie acestei convenții natura mixtă, întrucât acest acord manifestat al părților presupune atât un caracter reparator, de stabilire anticipată a despăgubirilor care se vor acorda creditorului, cât și o funcție sancționatoare, de pedeapsă aplicabilă celui care nu execută obligația contractuală asumată. Mai mult, observăm că daunele-interese se vor acorda independent de existența sau întinderea prejudiciului, ca o consecință a neexecutării, deci, ca o sancțiune pentru debitorul care nu execută. Suntem așadar în prezența unei derogări aparente de la regulile răspunderii, debitorul fiind sancționat fără a fi necesară probarea existenței sau a întinderii prejudiciului. Folosim termenul "aparent", întrucât nu vorbim despre o sancțiune propriu-zisă, ci despre legea care se aplică tot ca urmare a acordului părților. Prin urmare, apreciem că prin inserarea alin. (4) al art. 1538 C. civ., legiuitorul a urmărit să îl scutească pe creditor de proba prejudiciului, apreciindu-se că acesta a fost evaluat anticipat, iar în caz de neexecutare, părților nu le rămâne decât să aplice propria "lege" a contractului, respectiv să apeleze la înțelegerea inițială atunci când pe parcurs lucrurile se complică, evitând astfel procedura anevoioasă a probării prejudiciului.

Ultima parte a acestui titlu am dedicat-o analizei situațiilor în care intervin anumite evenimente care perturbă echilibrul contractual. În acest context am analizat câteva aspecte privitoare la risc, cauzele exoneratoare de răspundere dar și situațiile particulare care se ivesc atunci când una dintre părți se află în imposibilitatea de a-și executa obligația.

Imposibilitatea unei părți de a-și executa obligația contractuală asumată, ca urmare a intervenției unui eveniment fortuit, va atrage liberarea celeilalte părți ori, după caz, suspendarea executării pentru un termen rezonabil. Am observat că liberarea debitorului de obligație are loc numai dacă sunt întrunite anumite condiții prevăzute de lege, respectiv să se constate intervenția unei cauze de forță majoră, caz fortuit sau altele asimilate, potrivit art. 1634 alin. (1) C. civ.; imposibilitatea să fie absolută și perpetuă; debitorul să nu fi fost pus în întârziere; debitorul să îl notifice pe creditor cu privire la intervenția evenimentului fortuit care îl pune în imposibilitatea de a-și mai executa obligația; debitorul să nu-și fi luat asupra sa riscul producerii evenimentului fortuit, în caz contrar, el poate fi obligat și la o reparare prin echivalent a pierderii suferite.

În fine, titlul III al lucrării ("*Particularități privind executarea prin echivalent în cazul neexecutării contractelor translativ și netranslativ de proprietate. Soarta contractelor în cazul*

pandemiei generate de coronavirusul SARS-CoV-2"), cuprinde particularități privind executarea prin echivalent în cazul neexecutării contractelor translativ și netranslativ de proprietate, analiza vizând și soarta acestor contracte în timpul pandemiei generate de coronavirusul SARS-CoV-2.

Analizând fiecare contract, am încercat să explicăm fundamentarea legală a principiului *res perit debitori*, potrivit căruia riscul imposibilității de executare a contractului va fi suportat de către debitorul obligației imposibil de executat. De exemplu, în cazul vânzării, chiar dacă proprietatea s-a transmis cumpărătorului la momentul încheierii contractului, fără ca bunul să fie predat, în situația pieririi fortuite a bunului, riscul contractului va fi suportat de către debitorul obligației imposibil de executat, în condițiile legii. Acesta va pierde dreptul la contraprestație, iar dacă a primit-o, este obligat să o restituie, potrivit art. 1274 C. civ. Cu toate acestea, dacă creditorul a fost pus în întârziere, el va prelua asupra sa riscul pieririi fortuite și nu se va putea libera chiar dacă ar dovedi că bunul ar fi pierit și în cazul în care și-ar fi executat obligația la timp. Din momentul în care bunul este predat, riscul va fi în sarcina cumpărătorului, în calitate de proprietar al bunului, care va trebui să suporte pierderea fortuită, potrivit lui *res perit domino*.

În cazul contractelor netranslativ de proprietate, atunci când vorbim despre pierrea totală a bunului, riscul contractului va fi suportat de către debitorul obligației imposibil de executat, în temeiul principiului *res perit debitori* (de ex. locatorul care nu va mai putea asigura folosința lucrului, locatarului; arendatorul care nu va mai putea asigura folosința bunurilor arendate ș.a.) iar riscul lucrului va fi suportat de către proprietarul bunului în temeiul lui *res perit domino*. (de ex., în cazul în care pier bunurile arendate, arendatorul va fi cel care va suporta riscul pierii în calitate de proprietar etc.).

O ultimă parte a lucrării cuprinde impactul pe care l-a avut pandemia asupra executării obligațiilor contractuale. Am prezentat succint anumite situații în care derularea raporturilor contractuale a fost afectată de măsurile adoptate de către autorități cu scopul de a proteja sănătatea populației și de a preveni răspândirea coronavirusului. De asemenea, observăm că nu există o soluție general valabilă pentru problemele apărute și că simpla stare de pandemie nu reprezintă caz de forță majoră, astfel că rezolvarea se va face prin raportare la fiecare situație în parte, fiind necesar a se proba efectul concret pe care întreg contextul pandemic l-a avut asupra executării contractului.

Cu privire la strategia de combatere a pandemiei, este extrem de important să reflectăm asupra oportunității măsurilor adoptate de către autorități, care au înțeles, printre altele, că prin

restricționarea accesului persoanelor nevaccinate la anumite activități, ar putea totuși să impună vaccinul unui număr cât mai considerabil de persoane, printre care se numără și cei care s-au vaccinat nu neapărat pentru că și-au dorit ori pentru că au înțeles beneficiile și riscurile administrării serului, ci pentru a-și putea desfășura în continuare activitățile cotidiene. Considerăm că atitudinea de constrângere și nu de convingere precum și lipsa unei comunicări eficiente între autorități și cetățeni, nu fac altceva decât să sporească neîncrederea cetățenilor și să amplifice tensiunea deja existentă în societate.

Dublată de conflictul armat care pune presiune, perioada pe care am traversat-o trebuie să ne responsabilizeze și să ne determine să prețuim cu atât mai mult firescul fiecărei zile, conceptele de liniște și pace. Deși aparent atenția din ultima perioadă a fost centrată pe ideea de conflict, de război, nu trebuie să pierdem din vedere nici ceea ce a reprezentat pandemia, cu atât mai mult cu cât în continuare se discută despre apariția altor afecțiuni. Fără îndoială, ultimii doi ne-au arătat că în orice zi putem fi puși în fața ineditului, astfel că se impune o conduită prudentă în toate planurile. Este extrem de important și managementul emoțional, să știm cum să gestionăm situațiile care produc anxietate și tensiune, în așa fel încât deciziile pe care le luăm și atunci când intrăm în anumite raporturi contractuale, să fie unele conștiente, deliberate.